

Семенченко Ф. Г. Типологізація і функції політичних цінностей.

Рассматривается вопрос типологизации и функций политических ценностей в политической социализации индивида и в развитии политической деятельности. Обосновывается, что форма политического подчинения относительно свободной от принуждения является ценностная поддержка. Механизмы политической социализации позиционируются как самых важных форма проявления ценностной системы.

Ключевые слова: политические ценности, политическая деятельность, политическая социализация, политическая мотивация, плюралистическая модель, политическая аксиология.

Semenchenko F. G. Typologization and functions of political values

The question typology and functions of political values in the political socialization of individual and development politics. Substantiates the form of political subordination relatively free from coercion of values is support. Mechanisms of political socialization is positioned as the most important form of manifestation of the value system.

Keywords: political values, political activity, political socialization, political motivation, pluralist political axiology.

Сащук Г. М.

ВЛАДА ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕВОЛЮЦІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

У статті зроблено спробу довести, що влада інформації набуває надзвичайного значення, адже за роки свого існування інформація перетворилася на фактор еволюції всієї Цивілізації. Вона – основа інноваційного стилю мислення. Багата інформаційна природа знання надає йому світоглядного значення, викликає величезні зміни в нашому баченні світу, у ставленні до цінностей і влади, зумовлює «гігантські зсуви» в розумінні суспільного базису, системи суспільної свідомості. Саме ця обставина змушує вдатися до застережень щодо всемогутності та благодійності інформаційної влади.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна культура, кіберкультура, віртуальна реальність, комунікаційний простір, електронна демократія.

Теоретики інформаційного суспільства, зокрема Деніс Вайс, вважають, що завдяки широким, по суті, безмежним, аж до витворення штучного інтелекту, можливостям комп'ютера, переходу від аналогових до цифрових (дигітальних) засобів передачі інформації в

суспільстві, відбуваються революційні зміни, зокрема в таких галузях культури, як мистецтво, політика і право. Він зазначає: «Комп'ютер дав поштовх вельми поширеним змінам суспільства та культури, утворюючи дематеріалізовану добу, за якої фундаментальною категорією стає вже не матерія, а інформація, що підлягає обробці», - зазначає дослідник. Наголос на інформації разом із впевненістю, що все може бути раціонально проаналізоване в дигітальних термінах, трансформував такі науки, як генетика (гени порівнюються з ланцюжками електронно-цифрової інформації), неврологія (мозок розглядається як масивний пристрій для обробки інформації, що кодує дигітальні сигнали), когнітивні наукові царини (галузі штучного інтелекту, психології та філософії), бізнес та економіку.

У праці «Електронний світ» Річард Ленгем твердить, що електронно-цифрове кодування відкриває майже математичну еквівалентність у мистецтві, і це нагадує велику мрію Платона про єдність цього знання. Прихильники дигітальної культури вбачають у ній відновлену міждисциплінарну культуру, яка зводить воедино всі види мистецтва і науки [1, 11].

Метою статті є обґрунтування позиції, в якій фактором еволюції цивілізації є інформація.

У міру вдосконалення сенсорно-передавальних можливостей електронних приладів виникає такий різновид інформаційної культури, як синестична культура. Суть цього феномену, як пояснює бельгійський філософ Ю. Ерман, полягає в тому, що нові канали, засоби медіа та інтернет уможливають здобування таких видів інформації, що мають специфічно телематичну природу і цим принципово відрізняються від звичайних форм комунікації.

Характерна ознака синестезійної культури полягає в тому, що в ній відбувається синтез різноманітних інформаційних елементів та блоків, внаслідок чого виникає сумарний ефект телесинестезії (*tele-synesthesia*). «У майбутньому наша свідомість, наше тіло і наші відчуття зіткнуться з новим досвідом, з синестезійними якостями, які є моментальними, передусім мультисенсорними, як результат нових медіа» [2, 130].

Синестезія, на думку науковця, дає можливість комплексно сприймати всі «кольори» інформаційного повідомлення. Синхронізуючи образи, звук, рухи, відчуття дотику, електронні медіа здатні перемішати і сплавити один засіб з іншим, внаслідок чого кольори можна почути, звуки – побачити, а слова – відчутти на дотик.

На переконання М. Мерло-Понті, синестезія поступово витісняє природний спосіб сприйняття світу. У «Феноменології сприйняття»

він писав: «Синестезійне сприйняття – це правило, і ми не усвідомлюємо цього факту з тієї єдиної причини, що наукове знання зміщує і переміщує епіцентр нашого досвіду в такий спосіб, що ми призвичаїлися більше не бачити або більше не чути, і взагалі – більше не відчувати» [3, 29]. Нова синестезійна культура, як вважає дослідник, сформує новий тип особистості – синестезійну людину, яка буде здатна сприймати водночас і цілісно всі чуттєві взаємодії: образ і звук, відчуття й силу предмета чи об'єкта, про який подається інформація.

Завдяки синестезійному телефакту виникають віртуальні світи. «Віртуальні світи вже виникли в багатьох різних сферах. Сьогодні можна знайти їм застосування – зоряні образи, віртуальні університети, кінематографічні анімації й симуляції, телеконференції, телепраці, віртуальні подорожі, віртуальні роботи, телекупівля, телемедицина, теленавчання тощо» [4]. Віртуалістика міцно втілилася у наукомістке виробництво. Особливість віртуальних підприємств, інститутів, організацій полягає в тому, що вони не прив'язані жорстко до певного місця, навіть щодо конкретної держави. Вони здатні за рахунок своєчасно здобутої і швидко переробленої інформації гнучко реагувати на будь-які запити споживачів і коливання ринку, «самоперебудовуватися відповідно до цих запитів і коливань, перетворюючись на саморефлексивну систему» [5, 34].

Віртуальна реальність, таким чином, набуває самостійного статусу буття інформації як ідеальної конструкції, «що не є гносеологічним образом дійсності». Це – «паралельний світ» змодельованої творчої фантазії. Віртуальна реальність робить не лише немислиме цілком мислимим, а й функціональним [4, 32].

Електронна пошта, чатруми тощо створюють віртуальний електронний простір для розвитку нових форм спільнот і способів спілкування. Ми наблизились до створення суто культурної структури соціальних взаємодій, як вважає М. Кастельс. Саме тому інформація стала основним компонентом нашої соціальної організації. При цьому соціальна структура, що має мережеву основу, характеризується високою динамічністю для інновацій.

Інформаційні мікросвіти та графічна репрезентація електронної інформації в комунікаційному просторі віднині залучені у створення кіберпростору та його супровідних кіберкультур. Однією з таких інноваційних кіберкультур є культура «електронної агори», нова форма організації політичного життя, зокрема, демократичного волевиявлення громадян. Аналогія голосування, експертного оцінювання, виявлення громадської думки за допомогою методів,

поширених в Інтернеті, з давньогрецькою «агорою» – зібранням вільних громадян для вирішення актуальних завдань суспільного життя – досить красномовна. Вона підтверджує думку Е. Тоффлера про те, що майбутнє суспільство має повернутися до доіндустріальної цивілізації в тому розумінні, що стане більш «прозорим», позбудеться тих «штучних» інституцій та процедур, які деформують і містифікують справжні бажання, інтереси та потреби людей. Вплив Інтернету на політико-правову культуру особистості проявляється і в зміні сучасної демократії.

В інформаційному суспільстві будь-яка людина має можливість самостійно вибудовувати приватну організаційно-управлінську політику, не потребуючи для цього дозволу у статусних структурах. В інформаційному суспільстві істотно, якщо не вирішальну, роль починає відігравати нестатусна демократія – нанодемократія, демократія індивідів, а не традиційна демократія організацій.

Г. Арендт активно пропагує прагнення індивіда позбутися того нашарування «соціального», яке відтіснило справжнє політичне, тобто громадянсько-добровільне, життя людини. Саме в цьому житті, автономному щодо офіційно-регламентованого, людина здатна до творення нового. Арендт вважає, що тільки автономна свобода, яка руйнує окам'янілості будь-якого тоталітаризму, звільняє людину від хибних ідеологічних догм, є ланкою між приватністю (незалежністю) і публічним життям. Свобода у сфері політики, на її думку, – головний прояв свободи людини. Саме в ній вона здатна демонструвати свій «опір» – в контексті впливу, «особисту думку» – в контексті незгоди.

Електронні засоби забезпечують таку анонімну і автономну свободу, зокрема, під час політичних виборів. «Електронна демократія» виступає формою забезпечення прозорості та безпосередності у відносинах «громадянин-держава», «виборець-депутат». Деякі дослідники вважають, що «електронні міські зібрання – це і є демократія в її найкращому прояві» (Р. Латейн).

Утім, як і в будь-якому іншому аспекті, осмислення можливостей і потенцій інформаційної культури виявляє в ній наявні та латентні загрози, суперечності, недоліки. Інформація здатна перетворюватися на владу, а історія вчить нас, що владою можна зловживати [6, 161-162].

Політична практика останнього часу, в тому числі і в Україні, переконливо доводить можливість ЗМІ маніпулювати свідомістю індивідів, створювати такі політичні альтернативи, бажані політичні іміджі, що стає важко визначити, що це за «влада така – виборча демократія».

Інформація як влада утворює одне з помітних проблемних полів теорії інформаційного суспільства. І не випадково свою капітальну працю Е. Тоффлер присвятив саме дослідженню тих метаморфоз влади, які відбуваються в сучасному суспільстві, домінантами якого є знання та інформація.

Зазначаючи, що у цивілізації «Третьої хвилі» відбуваються радикальні перебудови всіх складових («сили, грошей та розуму»), наявні якісні трансформації в бізнесі, економіці, політиці і в культурі взагалі, Тоффлер зосереджує увагу на тих чинниках, які забезпечують нове розуміння влади. Якщо Френсіс Бекон ставив знак рівності між знанням і владою, то Тоффлер своїм завданням вважає з'ясування «якості» знання, яке забезпечує сучасну владу. У структурі знання, яке є «не тільки джерелом високоякісної влади, а й найважливішим компонентом сили і багатства» [7, 40], найпомітніше місце посідає інформація. Влада інформації набуває надзвичайного значення, адже за роки свого існування інформація перетворилася на фактор еволюції всієї Цивілізації. Інформація – основа інноваційного стилю мислення. «Мережа» перетворилася на універсальну метафору сьогодення: мережева економіка, мережева логіка, мережевий інтелект.

«Знання» у вигляді феномену свідомості і практики стає паролем сучасної епохи, набуває універсального філософського статусу. Цей термін «охоплюватиме або відноситиме до певних категорій інформацію, дані, уявлення та образи, а також підходи, цінності та інші символічні продукти суспільства, незалежно від того, «істинні» вони, «приблизні» чи «хибні» [8, 41]. Багата інформаційна природа знання надає йому світоглядного значення, викликає «величезні зміни в нашому баченні світу, у ставленні до цінностей і влади», зумовлює «гігантські зсуви» в розумінні суспільного базису, системи суспільної свідомості. Саме ця обставина змушує вдатися до застережень щодо всемогутності та благодійності інформаційної влади.

Однак, як і в будь-якій галузі людського життя, не слід вдаватися до перебільшення ролі і значення інформації. Створення ідолів, зазначав Ф. Бекон, гальмує процес пізнання сутності речей, «затмарює» інтелектуальний зір людства, сприяє утворенню нових міфів, одним з яких є міф про всесильність і всевладність комп'ютерного світу, що існує, зокрема, у вигляді Інтернету. Ще наприкінці 70-х років ХХ ст. Е. Фромм попереджав про можливість виникнення «інформаційного імперіалізму». Необмежена інформація і комп'ютеризація перетворює людську природу, деформує її, змінює людську свідомість, позбавляє особистість емоційного світу.

У працях провідних західних теоретиків – Е. Тоффлера, Д. Нейсбіта, Е. Сміта – зазначаються наявні та латентні загрози, типові для інформаційного суспільства. Серед них – небезпека «інформаційного синдрому», поява нового різновиду олігархії та монополії – когнітократія, інфократія, нові види маніпулювання масовою свідомістю та поведінкою, засобами та можливостями ЗМІ, складність адаптації пересічного громадянина до зростаючих потоків інформації з наявною суперечливістю її змісту.

Серйозну загрозу являє небажане втручання держави у приватне життя громадянина, організоване на базі інформаційних технологій, «хакерство», нелегальне проникнення у банки даних стратегічного або суспільного характеру.

Британський філософ С. Леш у книзі «Критика інформації», осмислює загрози перспективи гіпертрофованої влади інформації і попереджає, що інформаційне суспільство характеризується швидким зростанням невизначеності, а теорія інформаційного суспільства поступово перетворюється на «теорію непередбачуваних наслідків». Одним з таких є інформаційна культура, «яка через заперечення комплексності, завдяки класифікованій простоті інформаційного суспільства розростається вшир і стає неконтрольованою комплексною» [9, 27].

На відміну від прихильників постмодерністського схвалення «деконструювання системності», руйнування комплексності, С. Леш вважає, що завдяки такій динаміці суспільство стає безпрецедентно рухливим, позбавленим стійких відносин і міцних засад. Внаслідок цього домінантними в структурі суспільних зв'язків стають відносини (а не виробництва), які мають тільки теперішнє, ситуативне, швидкоплинне значення. Одна з принципів відмінностей інформаційного суспільства від усіх попередніх соціальних структур полягає в тому, вважає дослідник, що суспільство відривається від своєї об'єктивної основи і переносить людей у сферу суб'єктивного, перетворює їх життя на гру, яка набирає всіх ознак реальності. У цій реальності панує логіка наслідків, а не цілей, втрачається значення довготривалих пріоритетів. В інформаційному суспільстві існує безпрецедентне змішування всіх традиційних категорій, що, в кінцевому підсумку, дезорієнтує індивіда і підкоряє його дії анонімним, несупільним, нелюдським силам і обставинам. С. Леш порушує головну проблему інформаційного суспільства – проблему культури як соціально-духовного середовища людського буття.

Проблема «інформаційне суспільство і культура», як вважає В. Пазенок, є однією з новел соціогуманітарної думки загалом. Вона

утворює одну із змістовних осей формування суспільства XXI ст., століття науково-інформаційної революції [10, 42].

Характерними ознаками культурного виміру інформаційного суспільства є антропізація, гуманізація та етизація всіх складових буття людини. І хоча ці тенденції ще далеко себе не реалізували, постійно гальмуються супротивом прагматичних, ринково-зумовлених чинників, відчувають на собі могутній вплив споживацьких стереотипів та гедоністичних настроїв, їх наявність дедалі виступає виразніше, а кількість прихильників їх постійно зростає.

Як свідчить світова практика, інтенсифікація інформаційних процесів, дедалі глибше опрацювання інформації і розширення діапазону її використання підвищує стійкість суспільної системи, її гнучкість і мобільність, посилює адаптацію до зовнішніх умов, що швидко змінюються, забезпечують живучість і усталеність існування суспільства, окремих індивідів. Нинішній етап розвитку українського суспільства потребує своєчасного осмислення питання щодо сутності, характеру та динаміки руху до інформаційного суспільств у всьому діапазоні його складових, насамперед, у культурі.

Суспільні зміни треба розглядати системно, і ми можемо вказати на основні з них: Змінюється соціальна структура суспільства, або, точніше, поряд з наявними, з'являється нова форма його диференціації, яка визначає спектр соціальних вимог, послуг, робочих місць. Наприклад, щодо використання технологій це розподіл на нові «страти» – користувачів, технологів, творців технологій або персональних варіантів користування, поява нових сфер діяльності, таких, як шоу-бізнес або електронна комерція: Змінюється тип культури – від текстової до екранної. Те, що молодь мало читає, – тільки наслідок цієї зміни, але її, наприклад, не оцінено належним чином в освіті. Виявом екранної культури є масова орієнтація на змішування традиційних форм, орієнтація на виготовлення персональних культурних коктейлів. Складається інше уявлення про грамотність – технологічна грамотність, або вміння працювати з інформаційними пристроями стає основою такого уявлення.

Змінюються форми прийняття політичних рішень – і це не тільки електронний уряд, а й можливості, скажімо, прямої участі в голосуванні, що зовсім інакше формулює питання про зміст і форми демократії.

Змінюються зміст і форми надання освіти (дистанційна освіта – це зміна не тільки форми, а й самого змісту: робота не тільки зі знанням, а й з інформацією, не тільки уроки, а й робота з тренажерами, не тільки в дитинстві, а протягом усього життя тощо). Освіта змінює свій

контекст. Так, для останніх століть головним контекстом освіти була наука та завдання її розвитку, зараз таким контекстом дедалі більше стають технологічні інновації.

Змінюється ринок робочих місць (часткова зайнятість, кілька робочих місць одночасно, короткотермінові контракти) та його структура (виникає потреба в нових уміннях). Змінюються уявлення про національну та персональну безпеку, права людини (потенційно можливий тотальний контроль і тотальний тероризм). Змінюється уявлення про стратегічні ресурси (уже не тільки енергія, а й інформація, вільний час); форми транснаціональних відносин і критерії розвиненості. Тобто входження в міжнародні мережі є умовою та показником розвитку з погляду процесів глобалізації.

З'являються нові форми ризиків для психічного здоров'я та екології. «Інформаційне сміття» – це нова і ще не дуже зрозуміла проблема. Можна й далі визначати не менш значущі зміни в інших аспектах суспільного життя або міжнародних відносин, але важливо зауважити, що інформатизація змінює всі важливі риси суспільства. Ці зміни несуть як благо, так і руйнацію звичних форм життя, праці, безпеки тощо, і ці зміни потрібно регулювати так, щоб досягти необхідних результатів, зазнавши якомога менших соціальних і культурних втрат.

Інформація, як ніколи, стала інструментом влади. Коли була виявлена сприйнятливість людської психіки до навіювання, інформація у формі пропаганди й агітації стала головним важелем управління людьми. Вона поступово замінювала собою грубу силу, насильство, яке тривалий час вважалося єдиним і неодмінним знаряддям управління. Високоінтенсивні технології дають змогу здійснювати зміни в свідомості за короткий період часу. Низькоінтенсивні технології розраховані на більш триваліший період.

У результаті їх дії створюється сприятливий контекст для можливих майбутніх дій. Невидиме маніпулювання суспільною свідомістю змінило світ і торкнулося практично кожного жителя планети. Маніпуляція – це, перш за все, частина технології влади, що замінила в інформаційному столітті такі види влади, як насильство й примушення. Інформаційне насильство може бути безпосереднім і опосередкованим, може бути причиною, умовою, метою, приводом. За своїм онтологічним статусом інформація не відрізняється від простору, часу, енергії, маси та інших категорій.

Отже, найбільшу суспільну загрозу становить спотворена інформація: видача одиничного за загальне, явища за сутність, приводу за причину, можливого за дійсне, випадкового за необхідне.

Дедалі актуальнішим стає не захист інформації, а захист від інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Lanham R.* Clicking in: hot Links to a Digital Culture. – Seattle, 1993. – 230 p.
2. *Heyrman H.* Art and Computers: An Exploratory Inverstigation on the Digi-tal Transformation of Art. – Santa Cms de Tenerife, 1995. – 235 p.
3. *Merleau-Ponti M.* Phenomenology of Reception. – London, 1989. – 224 p.
4. *Heyrman H.* Art and Computers: An Exploratory Inverstigation on the Digi-tal Transformation of Art. – Santa Cms de Tenerife, 1995. – 235 p.
5. *Бехман Г.* Концепции информационного общества и социальные функции информации // Интернет – культура – этика. – Москва – Дубно, 2006. – 331 с.
6. *Девис Р.* Сеть политики: влияние Интернета на американскую политическую систему // Право и информатизация общества. – М., 2002. – С. 158-164.
7. *Тоффлер Э.* Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века / пер. с англ. В. В. Белокосков и др. / науч. ред., авт. предисл. П. С. Гуревич. – М. : ООО «АСТ», 2004. – 669 с.
8. *Пружинин Б. И.* Новые информационные технологии и судьбы рациональности в современной культуре : материалы «круглого стола» // Вопросы философии. – 2003. – № 12. – С. 3-8.
9. *Lash S.* Critique of Information. – London : Sage Publications Ltd., 2002. – 234 p.
10. *Пазенок В. С.* Інформаційне суспільство і культура // Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі / В. В. Лях, В. С. Пазенок, Я. В. Любивий [та інші.]. – К. : ТОВ «XXI століття: діалог культур», 2009. – 404 с.

Сащук Г. Н. Влада информации как фактор эволюции цивилизации.

Доказується, що власть інформації отримує незвичайне значення, оскільки за роки свого існування інформація перетворилась в фактор еволюції всієї Цивілізації. Она – основа інноваційного стилю мислення. Богата інформаційна природа знання надає йому світоглядного значення, викликає великі зміни в нашій картині світу, в відношенні до цінностей і влади, передбачає «гігантські зсуви» в розумінні суспільного базису, системи суспільного свідомості. Саме це обставина змушує звернутися до обережності щодо всюдюдоступності інформаційної влади.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна культура, кіберкультура, віртуальна реальність, комунікаційне простір, електронна демократія.

Saschuk G. M. The power of information as a factor in the evolution of civilization.

The author tries to prove that the power of information becomes of utmost importance, because for years, the information has become a factor in the evolution of civilization. She – the basis of an innovative style of thinking. Rich informational nature of philosophical knowledge gives it meaning, is « a huge change in our world view, in relation to property and power « causes « huge shift» in understanding the social basis, of social consciousness. This is what makes the resort to reservations regarding omnipotence and charity information power.

Keywords: information society, information culture, cyberculture, virtual reality communication space, e-democracy.

Арабаджисв Д. Ю.

МОНІТОРИНГ НАЦІОНАЛЬНОЇ, МАКРОРЕГІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ

У статті розглянуто поняття ідентичності, відокремлено поняття національної та етнічної ідентичності. Подано результати соціологічного дослідження чинників формування ідентичності. Визначено напрямки подальших досліджень, у т.ч. в рамках моніторингової діяльності щодо визначення особливостей становлення, розвитку і функціонування ідентичності як чинника формування громадянськості у сучасному суспільстві.

Ключові слова: громадянськість, етнічна ідентичність, національна ідентичність, моніторинг, чинники.

Поняття «громадянин» передбачає наявність у людини певного розуміння сутності понять «суспільне благо», «народ», «батьківщина», тобто зумовлює наявність, окрім юридичної складової, певного рівня соціально-філософської рефлексії та політичної грамотності. У зв'язку з цим можемо вести розмову про ще одне поняття – «громадянськість», яке, окрім юридичного статусу особи, передбачає і усвідомлення нею своєї ролі і місця у тому суспільному утворенні, в якому вона перебуває. Також перед такою особою можуть постати питання і про ознаки «громадянськості», її складові, питання про те, завдяки сукупності яких факторів, окрім юридичних, людина може відчувати свою належність до громадянства, свою ідентичність.